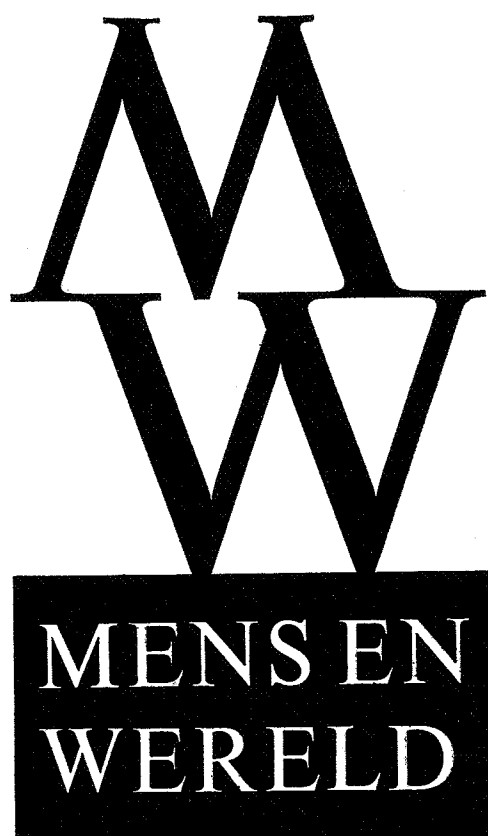

hoe vrijblijvend is onze verontrusting?

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**25ste jaargang nummer 19
17 oktober 1970**

Redacteur: Casper Vogel
Redactieraad:
Mevr. P. Hienekamp, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, H. J. Roethof, H. Wiedeman
Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
Paulus Buyslaan 23 Amersfoort
Telefoon 03490-16474
Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht
Advertentietarieven op aanvraag
Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 11,-
overige landen f 13,50
losse nummers f 0,50

In dit nummer o.a.:

Naar een vernieuwing van Mens en Wereld	3
Humanistische contacten met Marxisten en Katholieken	4
'De bekentenis' een schokkende getuigenis	4/5
'Systematisch verbazen over oorlog en vrede'	6

Met vredesweken heb ik me altijd wat ongelukkig gevoeld. Het heeft iets irritants als 352 dagen per jaar oorlog wordt gevoerd, armoede en honger wordt geleden, geweld wordt gebruikt tegen wakker geworden onderdrukten, de wereld overbevolkt raakt, etc., etc.; en er dan vanuit alle kerken een in één week samengebond protest klinkt. Ik weet wel dat al deze ellende niet de zegen heeft van het Vaticaan of de Wereldraad van Kerken, maar alleen al de gedachte aan de ladingen welke in het verleden (en op vele gebieden nog) door christelijke vlag zijn gedekt en aan wat er met name in Rome nog steeds – stilzwijgend of hardop – wordt goedgekeurd maakt me niet onmiddellijk tot een gewillig luisteraar. Nederland is echter niet de meest volgzaam kerkprovincie en dat maakt de protesten, vermaningen en waarschuwingen die in de Vredesweek klinken gelukkig een stuk authentieker.

Maar goed, de Vredesweek-1970 zit er weer op. Op talloze plaatsen in ons land heeft het manifestaties geregend; variërend van discussieavonden over het goede en vooral over het slechte in deze wereld en vredes-markten met stalletjes van actiegroepen, tot speciale kerkdiensten met wereldlijke gast-sprekers, waarop al het leed op onalledaagse wijze werd beklaagd. Iedereen heeft op de een of andere manier wel kennis gemaakt met het voor dit jaar gekozen thema: 'Verenig de naties!', een betekenisvolle toespeling op de machteloze volkerenorganisatie die in deze tijd zijn 25ste verjaardag viert. Voor het volgende jaar ligt het motto al klaar: 'Vechten voor vrede?'. Dat klinkt wat anders, maar natuurlijk staan ook dan dezelfde onderwerpen centraal die al zo lang centraal staan. Verandert de vredesweek daar iets aan?

Men kan zo'n vraag misselijk vinden, en dat is hij in zeker opzicht ook. In wezen gaat het immers niet om de problemen zelf, maar om het feit dat mensen wel- of onbewust deze problemen laten voortbestaan, terwijl ze in staat zijn om er mee af te rekenen. Vragen naar resultaat betekent de fase van de oplossing negeren. Een vraag als deze wordt meestal gesteld door mensen die de doelstellingen van vredesweken en actiegroepen prachtig vinden, zolang ze maar geen oog hoeven te hebben voor de noodzakelijke wegen en inspanningen om zulke doelen te realiseren. Mensen die vinden dat de wereld inderdaad nodig verbeterd moet worden, en daarvoor anderen, de werkelijke boosdoe-

ners, de agressievelingen, de egoïsten, maar altijd de anderen het eerst willen aanpakken. Zulke 'realisten' vinden 'idealisten' onschuldige en mooie mensen, omdat ze in hun daden het eigen geweten kunnen koesteren.

Toch kan men zo'n 'misselijke' vraag ook met een ander oogmerk stellen. De Vredesweek is een opwekking vanuit de kerken aan de wereld, waar zij trouwens zelf deel van uitmaken, zoals ze de laatste jaren steeds meer beklemtonen. De vraag of er iets door zo'n Vredesweek verandert slaat dus niet minder op de kerken zelf. Brengen ze het er beter af dan de wereld die ze willen wakker schudden? Men late zich niet misleiden door allerlei vernieuwingsbewegingen, hoe welkom op zich ook. Zulke bewegingen zijn er in de maatschappij ook, maar brengen ze een wezenlijke verandering aan?

Aan zulke zelfkritiek kan zich ook het Humanistisch Verbond niet onttrekken. In het verleden heeft het zich afzijdig gehouden van de door het Interkerkelijk Vredesberaad georganiseerde vredesweken. Dit jaar doet het er voor het eerst – schoorvoetend – aan mee. Men zal de naam van het verbond niet zijn tegengekomen in de publikaties en evenmin hebben veel humanistische vertegenwoordigers meegedaan in de diverse manifestaties in het kader van de Vredesweek. Daarvoor was de aansluiting te formeel en te laat, te gereserveerd en te weinig van harte.

Misschien is deze reserve wel op zijn plaats. Vredesweken, hoe sympathiek ook, zijn hartekreten. Ze herbergen in zich het gevaar dat hun indringend appel een tamelijk onschuldige uitlaatklep is in een heel jaar waarin honger, armoede, milieuverpesting en geweld hun 'normale' en hoofdschuddend aanvaarde kringloop omhoog volgen. Men kan ze zien als hartverwarmende menselijke uitingen van wanhoop, maar net zo goed als moralistische wrijfpalen waartegen een blind-geslagen beschaving zich eens per jaar kan schurken.

Hoe vrijblijvend echter is 1 week met alarmoefeningen, als daar 51 andere op volgen waarin de noodkreten nog steeds verdrinken in een te massaal zwijgen en dulden? Hoe geloofwaardig is een kerk of levensbeschouwelijke organisatie nog, als hij zich in deze tijd niet geheel, met zijn volle gewicht handelend inzet in de strijd tegen onrecht en onderdrukking; niet 7, maar 357 dagen per jaar? (cv)

KRITISCH ALLERLEI

Lesje

De Gorkumse burgemeester ridder Van Rappard heeft zijn raadsleden als betrof het een weerbarstig schoolklasje gestraft. Ze wilden niet opstaan als het college van B & W de raadszaal binnenkwam (iets wat inderdaad in de Pruisische traditie lijkt thuis te horen). Welnu de B wist zonder zijn W raad. In het vervolg mogen de kinderen pas naar binnen als de meester al zit. Waarom deze demonstratieve actie van de raadsleden? Een van hen wilde dat net gaan uitleggen, toen Van Rappard hem het woord daarover ontnam ('Wij gaan hierover niet discussiëren, want dat zou een blamering tegenover de publieke tribune zijn'). Later zag iemand kans om bij een ander onderwerp toch nog even te zeggen waar het om ging: een vorm van democratisering; 'de wethouders stellen er geen prijs op dat wij gaan staan'. Zo echter niet de burgemeester. Hij heeft de orde in zijn klas weten te bewaren. Is het niet de hoogste tijd dat deze schoolmeester eens van zijn kinderen een pittig anti-autoritair lesje democratisering en inspraak krijgt?

Knuppel

In Amsterdam is iets gebeurd wat in vroeger tijden rechtstreeks naar de brandstapel leidde. Studenten-pastor Huub Oosterhuis, een gehuwd priester, is in de r.-k. eucharistieviering voorgegaan. Daarmee maakte hij en zijn medestanders uit de Septuagint-groep van kritische priesters een eind aan een onzekere nietes-welles, toch maar nietes-toch maar welles tijd, al kon men de laatste weken in de studentenkapel zou worden ook nog niet zo heel duidelijk zien aankomen dat de knoop daar doorgehakt. De gevolgen zijn op dit moment formeel is van kerkelijk-hiërarchische zijde gereageerd met de mededeling dat de priesters in

de Amsterdamse studenteneccllesia niet meer onder de verantwoorde-lijkheid van de bisschop van Haarlem vallen. Dat is nogal logisch. En 'het was een hoopvol teken dat niet onmiddellijk kerkelijk-juridische termen als excommunicatie, suspentie vielen, zoals de Volkskrant schreef. Het was een milde eerste reactie op deze toch erg belangrijke ontwikkeling. Dat hoeft niet geheel te verbazen, als men de progressieve mentaliteit in de Nederlandse r.-k. kent. Maar toch; er was moed voor nodig om de stap te doen. Oosterhuis en zijn medestanders konden op de morele steun van velen rekenen. Maar is zulke steun duurzaam? Bij 'demonstratieve acties' als deze kunnen onder sympathisanten in werkelijkheid heel wat geestelijke avonturiers zitten, die zich bij vuurwerk als dit op de eerste rijen nestelen. Straks, als de kerk zijn antwoord gegeven heeft en de konsekwenties zich aandienen, zal de werkelijke avant-garde zijn geestelijke moed en kracht bewijzen. Er zijn er genoeg die staan te juichen als de knuppel in het hoenderhok wordt gegoid. Maar het gaat om straks; als het verstoerde pluimvee opvliegt.

Eigenbelang

'Ontwikkelingshulp is eigenbelang'. Deze opvatting kan men aantreffen bij drs. Berend J. Udink, minister zonder portefeuille, belast met ontwikkelingshulp. 'Die hulp', zei hij zeer onlangs in Rotterdam, 'moeten we uit economische overwegingen geven. Laat ons om het eigen belang denken; expansie van onze markt. We moeten steeds nieuwe consumenten vinden en daarom hebben we belang bij de groei van de ontwikkelingslanden'. Als deze uitspraak de werkelijkheid schetst, dan kan men er slechts hoofdschuddend mee instemmen. Zo ligt het inderdaad. De heer Udink weet er alles van. Hij heeft zelf enkele jaren met het bijltje gehakt. Maar Udink is lijstaanvoeder van de Christelijk Historische Unie voor de komende kamerverkiezingen. Zijn bovenstaande opmerking komt uit de mond van een christelijk politicus. 'Ontwikkelingshulp, waarde broeders en zusters is eigenbelang!' Is dat christelijke politiek? Minister Udink heeft geen Portefeuille, dus de centen uit zijn zak zullen we maar zeggen gaan uitsluitend naar brave ontwikkelingslanden. Je moet er immers wat van terugzien? Udink is overigens realist genoeg ('t is tenslotte een gestudeerd man) om bij dezelfde bovengenoemde gelegenheid in Rotterdam op te merken 'dat het

wel eens zou kunnen zijn dat in een aantal ontwikkelingslanden geen andere weg dan die van geweld overblijft om bepaalde structuren te breken die de groei belemmeren'. Aan evolutie gaf de bewindsman de voorkeur, zo stond er keurig in het verslag van het Algemeen Handelsblad: 'Hij verklaarde tegenstander te zijn van het beschikbaar stellen van Nederlands overheids-geld voor het aanwakken van revoluties'. Waarom gebruiken mensen als Udink toch altijd zo'n mistige omhaal van woorden. In feite erkent hij gewoon dat in sommige straatarme landen geweld de enige uitweg is (misschien - een afschuwelijke slag om de arm) om aan onderdrukking te ontkomen. Dan zegt hij gauw plechtstatig dat met Nederlands geld geen revolutie mag worden aangewakkerd. Dan maar onderdrukkers subsidiëren? Neen ook dat niet. Alleen wie zoet is krijgt lekkers, wie stout is mag zijn gang gaan. Is dat christelijke politiek?

Sympathiek

Het gros van de Nederlandse werknemers is van hoog tot laag verblijd met een kadootje: vierhonderd gulden ineens. Wat begon als een dwingende eis van de Rotterdamse stakers in de haven is als op de vleugelen der wind overgewaaid naar allerlei andere bedrijfstakken, en ziedaar tot veler

verbazing miste het 'waarom zij wel en wij niet' zijn uitwerking niet. Er zijn groepen onder de werkende bevolking die zo'n extraatje hard en hard kunnen gebruiken. Brengt een eenmalige uitkering van 400 gulden echter meer dan incidentele verlichting in hun situatie? Niemand zal dat toch in ernst willen beweren.

Een recente opiniepeiling wees uit dat driekwart van ons volk die 400 gulden extra liever niet had als de prijzen daardoor gaan stijgen en een even groot deel gelooft inderdaad dat dat volgend jaar het geval zal zijn. Een omslachtige manier om aan te geven dat een groot deel van de 'gelukkigen' helemaal niet zo gelukkig is met deze aderlating, die tenslotte miljarden kost. Waarom op deze plaats deze verzuchting? Niet om een financieel-economische kritische kanttekening en ook niet om een politieke standpuntbepaling. Wel om de dood-menselijke verzuchting dat in feite niemand er op de lange duur mee gebaat is. Niet de laagst betaalden, voor wie 400 gulden slechts een doekje voor het bloeden is; en niet de goed, beter of best betaalden, voor wie het 'meegenomen' is. Daarom was het zo sympathiek van die drie mensen van Unilever, allen van zo rond de 20 jaar, om hun 400 gulden te geven aan de ontwikkelingshulp, want, zeiden ze, 'die kan het beter gebruiken'.

donkerder wordt de weg

Donkerder wordt de weg langs de tuin aan zee.
Geel en koel is het licht der lantaarn.
Erg rustig ben ik. Slechts over hem
Moet men niet spreken.
Jij bent lief en trouw, wij zullen vrienden zijn...
Wandelen, kussen, ouder worden...
En lichte manen zullen boven ons staan,
Zwevende als sterren van sneeuw.

Anna Achmatowa (1914)
(uit het Russisch vertaald door P. Krug)

Anna Achmatowa (1889-1966) wordt beschouwd als de grootste Russische lyrische dichteres van deze eeuw. De liefde vormt één van de belangrijkste themata in haar sterk persoonlijk getinte poëzie. Na de tweede wereldoorlog kwam zij in moeilijkheden toen de Stalinistische literatuurpaus Zdanow haar beschuldigde 'antivolkse' poëzie te schrijven. Hij noemde haar een 'non en hoer'. Na de dood van Stalin werd haar werk weer herdrukt. Anna Achmatowa heeft een tragisch leven gehad. Haar echtgenoot de dichter Goemiljow werd in 1918 door de communisten ter dood veroordeeld, haar zoon verbleef vele jaren in de gevangenis.

P. K.

naar een vernieuwing van mens en wereld

Het komt gelukkig weinig voor dat een tijdschrift zichzelf onderwerp van bespreking maakt. Aanleiding daartoe is meestal iets ingrijpends als ontstaan, veranderen of verdwijnen van zo'n blad. Gebeurtenissen die het bestaan zelf en de vorm waarin dat gebeurt, raken. Bij Mens en Wereld is zo'n gebeurtenis nu ophanden. Met ingang van 1 januari van het volgend jaar ondergaat dit blad een aanzienlijke verandering. Het Mens en Wereld dat de lezers al jaren kennen en waarmee zij vertrouwd zijn geraakt, zal in zijn 26e jaargang in een nieuw uiterlijk verschijnen: vernieuwd, verjongd en naar onze stellige overtuiging ook verbeterd. Bij zo'n ingrijpende verandering past iets als een verantwoording aan de lezers. Waarom is deze verandering nodig? Daar zijn tweeërlei motieven voor; principiële en praktische. Om met de eerste te beginnen: er heeft nog wel eens misverstand bestaan over de vraag wat Mens en Wereld nou eigenlijk is. Het gaat meestal door voor 'het blad van het Humanistisch Verbond' en daarmee krijgt het bijna automatisch de status van ledenorgaan. 'Wat in Mens en Wereld staat, dat is wat het verbond van de dingen vindt', zo wordt het meestal gevoeld. En zo kan het gebeuren dat de op pagina 1 gepubliceerde hoofdartikelen in de ogen van sommige lezers ervaren worden als 'de stem van het hoofdbestuur'. Voor zover dit misverstand bestaat is het niet overbodig de aard en het karakter van dit blad nog eens te omschrijven.

Mens en Wereld is – zo staat het letterlijk op de voorpagina – een uitgave van het Humanistisch Verbond. Daarbij mag de nadruk best vallen op het woordje *een*. Want het verbond heeft verschillende uitgaven, die elk hun eigen taak en karakter hebben. Bij Mens en Wereld is die welomschreven door de stichting De Humanistische Pers, de werkstichting van het verbond, die als uitgever optreedt:

'Mens en Wereld heeft bestaansrecht omdat het kan dienen als 1) Kommunikatiepodium boven het niveau der plaatselijke gemeenschappen van het HV en discussiemogelijkheid biedt over bij voorkeur andere dan verenigingszaken; 2) Verstrekker van informatie en bijdragen aan de opinievorming over de grenzen van het verbond heen. Hier heeft het een aanvullende taak t.o.v. andere publiciteitsorganen en een zelfstandige taak waar het nieuws uit eigen bron betreft (...) Als opiniërend blad kan Mens en Wereld zich een eigen plaats veroveren; niet als spreekbuis zonder meer van het Humanistisch Verbond, maar als een humanistisch blad dat zich oriënteert op het verbond, zijn algemene richtlijnen ontvangt van de stichting De Humanistische Pers en daarbinnen een eigen verantwoordelijkheid draagt. Dit maakt het mogelijk – wanneer de redactie daartoe gefundeerde aanleiding ziet – zich ook tegenover het HV kritisch te kunnen opstellen (...).

Dit opnieuw geformuleerde uitgangspunt heeft logische consequenties. Nog eens duidelijk gezegd: het is geen ledenblad (wat onder meer blijkt uit het feit dat men er zich zelf op abonneert) maar méér dan dat: het is een blad voor humanistisch denkenden en met het humanisme sympathiserenden. Het moet spreken tot, of liever gezegd aanspreken bij het derde deel van de Nederlandse bevolking dat zich buitenkerkelijk noemt en zeker bij de zeven procent die zich humanist acht. Dat is een heel wat ruimer doelstelling dan de 15.000 leden van het HV willen

bereiken. Het betekent, zoals al eerder opgemerkt, werken over de grenzen van het georganiseerde humanisme heen, en daarbij behoeft het geen betoog dat er ruimschoots aandacht blijft voor alles wat zich binnen die grenzen afspeelt.

Betekent dit dat Mens en Wereld een heel ander blad gaat worden? Allerminst! Kritische lezers zullen in wat hierboven staat veel herkennen als wat ze al enige tijd in hun blad aantreffen. Het is ook niet meer dan een herbezinning op de taak van dit blad en een nieuwe formulering daarvan. Het zal echter duidelijk zijn dat deze bezinning vooral met het oog op de toekomst is gedaan. Na het vorige congres van het HV heeft de publiciteit van het verbond nieuwe impulsen ondergaan. Wat Mens en Wereld betreft dringen deze impulsen nu ook tot de vormgeving door. Het uiterlijk zal gemoderniseerd worden, de opmaak wordt gevarieerder, en ook iets speelser; er wordt een ander drukprocédé gevolgd – offset – wat (ook al door de toevoe-ging van kleur) nieuwe perspectieven voor de vormgeving biedt. Voorts zal de omvang van het blad in de loop van het volgend jaar met de helft worden uitgebreid tot 12 pagina's, terwijl de verschijningsfrequentie gehandhaafd blijft op twee weken. Een aantrekkelijk pakket verbeteringen dus, waar slechts een geringe abonnementsprijsverhoging tegenover staat (zie elders op deze pagina een mededeling hierover). Het in het begin van deze verantwoording genoemde praktische motief is hiermee inmiddels ook wel duidelijk geworden. Met een Mens en Wereld dat er een stuk aantrekkelijker uitziet, en dat ook inhoudelijk steeds verbeteringen blijft ondergaan, willen wij onze huidige lezers in de eerste plaats van dienst zijn en daarnaast de voorwaarden scheppen voor een verbreding van die lezerskring, zodat wij in de nabije toekomst, beter dan tot dusver, *steeds meer en steeds indringender over de grenzen van het Humanistisch Verbond heen, de samenleving kunnen confronteren met een humanistische visie*. Want daar gaat het toch om?

Red.

abonnementsgeld 1971

Zeer tot onze spijt zien wij ons genoodzaakt de abonnementsprijs m.i.v. 1971 te verhogen voor Nederland, andere EEG-landen, Suriname en de Antillen tot f 12,50 per jaar en voor de overige landen tot f 15,- per jaar; losse nummers blijven f 0,50 kosten. Het innen van de abonnementsgelden via machtigingen heeft in het verleden tot vele dubbelures geleid, wat uiteraard veel extra werk met zich meebracht. In verband hiermee wijzen wij u er op dat wij vanaf heden geen gebruik meer zullen maken van de door u afgegeven machtigingen. In plaats daarvan zal nu iedere abonnee voor 1971 een stortings-/overschrijvingskaart ('acceptgirokaart') ontvangen. Wij verzoeken u vriendelijk en met nadruk deze kaarten voor uw betaling te gebruiken, omdat dit ons veel onnodig werk bespaart.

Adm.

Een van onze jonge poezen is een pikzwart levendig diertje, dat eigenlijk van 't begin af aan al een echt 'gezichtje' had; een rond berensnoetje met een paar heel verwonderde ronde blauwe oogjes, die nu langzamerhand aan 't verkleuren zijn. We noemen het juffrouw de Zwart en 't is de enige, die met juffrouw aangesproken wordt.

Het grijze poesje met de witte vlek op haar neus, de witte punt aan de staart en de ene witte teen. heet Witte de Wit, het rossige broertje heet gewoon Rood en het andere grijze poesje met het wat droevige clownsgezichtje heeft de voorlopige roepnaam Tuig, omdat het een beetje langharig is en dus valt onder de noemer: langharig werkschuw.

Juffrouw de Zwart is pienter, nieuwsgierig en stout. Ze overschreed als eerste de denkbeeldige lijn, die moeder Teigetje als uiterste grens gesteld had, waar haar kinderen absoluut niet overheen mochten. Juffrouw de Zwart ontsloot – als pionier – verboden gebieden, zoals de keuken en het balkon en werd telkens weer als door een magneet getrokken naar de oude nurkse zwarte poes, die al dat jonge gedoe niet meer begrijpt en er niets mee te maken wil hebben.

Juffrouw de Zwart wordt alleen nog maar een heel klein beetje geïmponeerd door het blazen van de oude dame en waagt het zelfs al om zelf ook een hoog ruggetje te zetten en terug te blazen. Gewoon doorlopen en 'geen sjoerge geven' is ook een wijze van reageren, die door juffrouw de Zwart met groot succes toegepast wordt, omdat de oude daar eenvoudig niet van terug heeft. Hoe we aan die naam juffrouw de Zwart komen is op zichzelf het vermelden waard.

Iedereen, die wel eens op zondagmorgen voor de radio in het humanistisch kwartiertje is opgetreden weet, dat op deze praatjes soms de vreemdste reacties volgen van de wonderlijkste lieden. Zowel per telefoon als per brief en dan liefst zo uitvoerig mogelijk. Zo had mijn man jaren geleden eens een correspondentie met iemand uit een psychiatrische inrichting. 't Was begonnen met een brief naar aanleiding van een radiopraatje. Op het eerste gezicht was er geen touw aan vast te knopen maar toen we de inhoud eens aandachtig uitplozen en ontleedden bleek, dat de man steeds weer terugkwam op een bepaald thema: er was in het verleden een juffrouw kwijtgeraakt – of misschien wel kwijtgemaakt, wie weet –; juffrouw de Zwart.

Juffrouw de Zwart was verdwenen. Niemand wist waar ze was, behalve Troelstra en de Miranda. Telkens kwamen, tussen lange betogen en ingewikkelde theorieën door, deze twee zinnigjes terug: 'Waar is juffrouw de Zwart?'

'Vraag het Troelstra en de Miranda!' We waren reuze benieuwd, wat die twee met juffrouw de Zwart uitgevoerd hadden maar we zijn het nooit te weten gekomen. Na een hele tijd hebben we de briefwisseling maar laten stoppen door te weigeren de strafport te betalen, die nogal in de papieren begon te lopen, omdat de man op 't laatst halve brochures schreef en er nooit postzegels opplakte. 't Was wel zielig maar er zijn tenslotte grenzen.

Nu hebben we dan juffrouw de Zwart in leven-den lijve in ons midden. 'Waar is juffrouw de Zwart' is nu geen gevleugeld woord meer maar een reële behoefte om te weten, waar het stoute gedierte zich ophoudt; welke prullenmand ze aan 't leeghalen is, of ze niet m'n laatste paar nylons over de cocosmat sleept of weggekropen is op een onmogelijke plaats, waar ze moe-gespeeld in slaap gevallen is. Vragen aan Troelstra en de Miranda? Niet nodig. Tikken op een etensbordje lost het hele probleem zò op. Ten-minste, bij onze juffrouw de Zwart.

In tegenstelling tot de aandacht die het Nederlandse Humanistisch Verbond meestal in de pers krijgt voor zijn activiteiten, is de belangstelling voor het werk van de internationale humanistische organisatie, de IHEU (International Humanist and Ethical Union), van de kant van de wereldpers zeer gering of geheel afwezig. Toegegeven moet worden, dat afgezien van de kongressen, de werkzaamheden van de IHEU inderdaad weinig spectaculair zijn. Toch begint één aspekt van de IHEU-bemoeienissen steeds meer gestalte te krijgen, en wel het contact met andersdenkenden.

Voordat ik daarover enige konkretere informatie wil geven, moet eerst de vraag gesteld worden, of dit terecht een taak van de IHEU is. Is het niet beter, dat de IHEU zich richt op een versterking van de eigen organisatie en op een duidelijke positiekeuze in het wereldgeheel? Compromitteert de IHEU zich niet door zich in te laten met groeperingen, die men beter alleen maar kan bestrijden? Hiermee hangt weer samen de vraag in hoeverre humanisten of humanistische organisaties werkelijk in staat zijn begrip op te brengen voor andersdenkenden.

Immers, men kan zich globaal gezien twee houdingen tegenover anderen voorstellen: enerzijds een houding van afkeer, die zich zowel defensief als agressief kan uiten, anderzijds een wens tot contact, overleg en toenadering. Het is duidelijk, dat het vaak zal afhangen van de positie van de ander of er überhaupt mogelijkheden van contact zijn, of dat er niets anders mogelijk is dan een oppositionele houding.

Wanneer men tegenover een partij staat, die van eigen gelijk volkomen is overtuigd, dan zal deze hoogstens geneigd zijn tot bekering of inkapseling. Een zekere mate van begrip voor een ander standpunt en een zekere hoeveelheid relativering van het eigene is onmisbare voorwaarde om tot enig werkelijk contact te kunnen komen. Ik denk hier immers niet aan pragmatistisch-politieke samenwerking of aan een vorm van stembusakkoord of iets dergelijks, waarbij men zich om praktische redenen voor een tijd met zijn ergste tegenstander kan verzoenen. Ik denk aan contact, waarbij de eigen overtuiging

humanistische contacten met marxisten en katholieken

niet even tussen haakjes wordt gezet, maar juist inzet van het contact is.

Nu wil ik als stelling poneren, dat ieder andersdenkende die uit zichzelf bereid is tot dit contact, van ons uit gezien ook tegemoetgekomen moet worden. Als die bereidheid er immers bestaat, dan is daarmee ook een stuk autoritaire en doktrinaire instelling opgegeven, waartegenover men alleen kan vechten. Het is alleen van het grootste belang, duidelijk te onderkennen, wanneer een ander de bereidheid tot communicatie bezit om niet of in een val te lopen of tegen het hoofd te stoten waar het niet nodig is.

Het is daarom de taak van de IHEU om deuren die opengaan, ook binnen te treden. Waarom? Om een betere verstandhouding in de wereld te bevorderen, om beter begrip te krijgen van het eigen en het andere standpunt. Niet om eigen standpunt op te geven of een ander te be-

wegen dit te doen – wel om noodlottige konsekwenties of praktische misstanden, die uit een ander standpunt kunnen voortvloeien, te helpen elimineren. 'Tout savoir, c'est tout pardonner' ('Alles weten is alles verontschuldigen') is daarbij een verkeerd richtsnoer, maar is ook zeker niet noodzakelijk verbonden met de kontakten. Er heerst inderdaad verdeeldheid over de vraag, of de IHEU zich werkelijk moet inlaten met marxisten en met katholieken, misschien wat de tweede groep betreft sterker dan de eerste. Maar al te gauw wordt men verdacht van linkse of katholieke sympathieën en wordt men verwacht alle daargemaakte fouten te willen verdoezelen of goedpraten. Bij alle kontakten moet daarom duidelijk gesteld worden, dat het daar niet om gaat.

Het gaat er wel degelijk om, ook alles wat men in principe bij de ander afkeurt niet onder tafel te laten vallen, maar aan de orde te stellen. Ik ben nog steeds van mening dat men kritiek op een ander beter met die ander kan bespreken, dan uit de verte een flinke stem op te zetten. Het laatste is wel gemakkelijker, maar waarschijnlijk minder efficiënt en zeker minder waardevol. Het is uiteraard gemakkelijk in eigen organen een ander aan te vallen: succes verzekerd – maar het vereist iets meer morele kracht en durf om het direkt met die ander te bespreken.

De wegen om anderen te bereiken zijn niet altijd even gemakkelijk te vinden. Sommigen laten het voorlopig (?) nog afweten. De IHEU is er evenwel in geslaagd met een aantal marxistische humanisten uit Oost-Europa in contact te komen, zodanig dat er een permanente relatie is ontstaan en ook is het de IHEU gelukt tot een blijvende relatie met het Vaticaan te geraken door middel van het zgn. Secretariaat voor de niet-gelovigen. Met de Wereldraad van Kerken is tot op heden nog nauwelijks enig succes geboekt.

In dit jaar zijn er twee van die konferenties, waarvan de een met marxisten en de ander met katholieken. De eerste heeft plaats gevonden in Boston (V.S.) op 5, 6, 7 augustus, de tweede op 2, 3, 4 oktober in Brussel. Beide konferenties

'de bekentenis': schokkende getuigenis van Costas-Gavras

'Lenin ontwaak! Ze zijn gek geworden!' stond er met grote kalkletters op de muren, toen Sovjet-tanks een abrupt einde maakten aan de 'Praagse Lente'. Het is het slotbeeld van l'Aveu (de bekentenis), de jongste film van Costas-Gavras; maar het had er even zo goed aan kunnen voorafgaan als motto. Kort ervoor ziet men journaalbeelden uit het Praag van augustus 1968. Huilende, vragende, niet begrijpende mensen, uitdagende jongeren, een bebloede vlag, een uit het veld geslagen volk.

Het is deze vernederende werkelijkheid die het verhaal van l'Aveu zo'n apellerende, direkte kracht geeft; net zoals dat het geval was bij 'Z', de in Costas-Gavras' vorige film gereconstrueerde politieke moord op het linkse parlements lid Lambrakis, na de staatsgreep van de Griekse militairen. Zulke direkte en dwingende verwijzingen naar gisteren en eigenlijk meteen naar de realiteit van vandaag verklaren de diepe indruk die 'Z' een paar jaar geleden overal maakte; óók in Moskou waar de regisseur omstandig geprezen werd en zijn film lovende kritieken kreeg.

l'Aveu zal in Moskou echter niet te zien zijn, dat is een veilige voorspelling. En dat zal meteen demonstreren wat de Russische lof waard was, want uiteindelijk heeft Costas-Gavras met zijn nieuwe film niets anders willen zeggen dan hij al eerder deed. Met dezelfde emotionele geladenheid waarmee hij in 'Z' het gewetenloze,

kille Griekse kolonelsregime een masker afrukt heeft hij nu communisme 'met een onmenselijk gezicht' laten zien. Of de diktatuur nu rechts of links uit de flank gaat maakt geen verschil. Het is altijd de mensen vermorzelende totalitaire machtsmachine waar de aandacht op gericht wordt. Het steriele marionettentheater waarin ideeën over mensen regeren, in plaats van andersom en waarin iedere nieuwe interpretatie of opvatting op den duur een beslissende strijd met de oude zal moeten uitvechten.

Met l'Aveu zijn we in het Tsjechoslowakije van na '48, onder Gottwald en Zapotocky. De bevelen uit Moskou worden zonder aarzelen opgevolgd. Benes' en Mazaryks idealen van een democratische volksregering zijn allang verleden tijd. Over de Balkan spoelt een golf van hetzes, verdachtmakingen, arrestaties en zuiveringen.

In deze wereld staat Arthur London, sober en indrukwekkend gespeeld door Yves Montand (in 'Z' ook in de hoofdrol als Lambrakis). Hij is onder-minister van buitenlandse zaken en heeft een indrukwekkende 'staat van dienst'. In de Spaanse Burgeroorlog vocht hij bij de Internationale Brigade. In het Franse verzet werd hij gepakt en door de nazi's als jood en communist naar een concentratiekamp gevoerd. Zijn zoon werd in een cel geboren.

Het is januari 1952 als onderminister London merkt dat hij geschaduwd wordt. Verschillende collega's spreken niet meer met hem en in be-

langrijke besluiten wordt hij niet gekend. Oude vrienden schuwen hem. Aan deze dreigende situatie komt een einde als twee zwarte auto's, die hem al lange tijd volgen, hem plotseling klem rijden en hij wordt ontvoerd door de geheime dienst. Een voorlopig einde, want het is tevens het begin van een nieuwe periode waarin alles voor London begint te wankelen. Zijn geloof in de partij, in het communisme en ook in zichzelf.

Beschuldigd van spionage en landverraderlijke activiteiten wordt hij een van de slachtoffers van een nieuwe zuiveringsgolf, waarin vele hoge functionarissen moeten vallen. Moeten, want het scenario voor alles wat volgt staat vast. Niet alleen in deze film, maar ook in werkelijkheid. De aanklacht is er nog voor het onderzoek begonnen is. Alle bekentenissen moeten passen in de beschuldiging die al tot in details klaar is voor er nog maar één verdachte is opgepakt. l'Aveu toont hoe en waarom deze 'showprocessen' in Tsjechoslowakije en ook andere Oost-europese landen zo'n afschuwelijke rol hebben gespeeld en nog spelen. Het zijn navrante karikaturale naweën van een uitgespeelde machtsstrijd. Waarbij tegenstanders niet zelden worden gemaakt, ter verdediging van de eigen positie. Processen als deze zijn niet altijd de formele weerslag van een controverse in de politieke leiding. Vaker dienden ze om een openlijke controverse te voorkomen, en werden potentiële concurrenten op deze wijze uitgeschakeld. London is zo'n geval. Hij moet bekennen, maar

zijn niet de eerste van dit soort: het marxistische contact is begonnen tijdens het Filosofenkongres in Wenen, op 6 en 7 september 1968 en voortgezet in Herzegovina (Joegoslavië) van 11 tot 16 augustus 1969¹⁾; het contact met het Vaticaan is begonnen in Amersfoort op 16 en 17 april 1966. Er is bepaald verschil in de aard van deze contacten, zodat het verstandiger is ze één voor één te bespreken.

Het grote verschil ligt vooral daarin, dat de overeenkomst met de marxistische humanisten veel fundamenteeler is dan ooit met de katholieken zou kunnen zijn. Vanuit de marxistische wereld hebben we immers contact met de humanisten, maar onze katholieke gesprekspartners zijn niet speciaal progressieve of 'humanistische' christenen. Je zou het zo kunnen uitdrukken: met de marxistische humanisten bespreken we op een gemeenschappelijke basis de verschillen; met de katholieken vanuit een diepgaand verschil de punten van overeenkomst.

De conferentie te Boston met de marxistische humanisten was een vervolg op de bijeenkomst in Herzegovina van vorig jaar, waarover ik destijds in Mens en Wereld ook uitvoerig bericht heb. De drie gespreksthema's waren dan ook een voortzetting van de onderwerpen die daar als de meest fundamentele in de gespreksgroepen waren behandeld, en wel: de menselijke natuur en algemeen geldende waarden; humanisme en de radikale verandering der maatschappij; establishment en participatie. Voor alle thema's waren sprekers van beide kanten aangezocht: voor het eerste Blackham (Engeland) en Tanase en Bellu (Roemenië), voor het tweede Aiken en Wartofsky (beiden Amerikaan, de eerste 'liberaal', de tweede marxist), voor het derde Tadic (Joegoslavië) en Van Dooren (Nederland). Het karakter van deze conferentie was overigens wel heel anders dan van de vorige: toen was er een grote groep Joegoslaven en waren er ook nog Tsjechen, nu waren er vooral veel Amerikanen, al of niet marxistisch gezind.

¹⁾ het kongresverslag is zojuist verschenen onder de titel 'Tolerance and revolution', Beograd 1970, ed. P. Kurtz en S. Stojanovic, verkrijgbaar bij 'de Humanistische Pers', postgiro 58, Utrecht.

Het bleek dan ook duidelijk dat de scheidslijnen bepaald niet lagen tussen de mensen uit Oost of West, maar dwars door de beide groepen heen. De discussies liepen op de eerste dag vooral over de vraag in hoeverre er een gefixeerde menselijke natuur is, en in hoeverre de mens inderdaad gedetermineerd is. Het merkwaardige feit doet zich immers voor, dat vaak diegenen, die de mens in theorie als zeer gedetermineerd beschouwen, zoals veel marxisten, in de praktijk werken op (revolutionaire) veranderingen, die de vrije inzet vragen. In de gesprekken bleken dan ook alle mogelijke nuances van determinaties, hetzij biologisch, hetzij sociologisch of historisch te worden voorgestaan. Het bleek tevens, dat het bijzonder moeilijk was een theorie van gemeenschappelijke waarden in concrete waardeformuleringen om te zetten.

De discussies op de tweede dag hadden als voornaamste thema de vrijheid in het publieke en privé leven zonder dat boven de gebruikelijke spraakvervalsingen en standpuntbepalingen uitgekomen werd. De participatie, die het onderwerp van de derde dag was, kreeg een veel betere bespreking, waarbij duidelijk bleek, dat een conservatieve of voorzichtig-konservatieve stellingname aan marxistische en niet-marxistische kant aanwezig was, evenals een progressieve positie die tot verregaande democratisering wilde komen aan beide zijden voorstanders vond. Eén van de belangrijkste problemen was, hoe participatie te verwezenlijken als de gegadigden ervoor zich passief en wens-loos gedragen.

Iedereen was er tenslotte van overtuigd, dat de discussies grondiger moesten worden voortgezet, omdat in de korte tijd, die de conferentie duurde, niet meer dan een eerste aanzet kon worden gegeven. De afspraak is gemaakt, dat in 1972 in Roemenië een volgende conferentie zal worden gehouden. Wij hebben de stellige verwachting, dat uit veel meer Oosteuropese landen deelnemers zijn te verwachten.

Het contact met het Vaticaan in Brussel moet nog beginnen, als ik dit schrijf, maar is reeds voorbij als u dit leest. Ik kan dus niet meer doen op dit moment dan u vertellen, wie de

deelnemers zijn en over welke onderwerpen gesproken wordt. Van katholieke zijde nemen deel aan de conferentie: Miano (secr. v. h. Secretariaat voor de niet-gelovigen, Vaticaan), Delé-pierre, Vergote en Dondeyne (België); Gaine (Engeland); Six (Frankrijk); Gomez (Spanje); Vorgrimmler (Duitsland); De Lange (Nederland). Van humanistische zijde zijn de deelnemers: Blackham, Hawton, Macy (Engeland); Bonness en Bronder (Duitsland); de Coninck en Cuypers (België); het echtpaar Niel (Frankrijk); Kurtz en Radest (V.S.); Solomon (India); Van Praag en Van Dooren (Nederland).

Wanneer we de lijst van deelnemers bezien, valt op, dat van humanistische kant veel meer mensen aanwezig zijn die ook in Amersfoort aan het gesprek deelnamen dan van katholieke kant. Beide delegaties zijn overigens zeer internationaal samengesteld, hetgeen de doorwerking in de verschillende landen ten goede kan komen. De onderwerpen die ter sprake kwamen zijn: gemeenschappelijke humanistische basiswaarden; eisen van een open samenleving en gemeenschappelijke verantwoordelijkheden in de wereldpolitiek. Achter deze nogal theoretisch klinkende titels gaan allerlei maatschappelijke vragen schuil, die hevige discussiepunten zijn: vragen van konfessioneel onderwijs, gemengd huwelijk, verhouding kerk-staat enz. Gezien het feit, dat de paus zich in zijn laatste kersttoespraak laatdunkend en vol onbegrip over het humanisme heeft uitgelaten in de zin van: 'het ware humanisme is christelijk' en 'menselijke deugden zonder christelijke inspiratie slaan gemakkelijk om in hun tegendeel' en dergelijke, gezien dit feit en gezien de scherpe reactie van de IHEU hierop, is afgesproken, dat deze kerstboodschap expliciet aan de orde zou worden gesteld. Hoe dit alles afgelopen is, hoop ik een volgende maal aan u mee te delen, ik heb de stellige verwachting, dat de conferentie tot meer begrip, vooral aan katholieke zijde zal kunnen leiden. Dit laatste uiteraard is niet een kwestie van vandaag of morgen, maar 'zij die geloven haasten niet' en dat geldt ook voor 'niet-gelovigen.'

W. VAN DOOREN

hij weet niet wat. Maar hij kende toch de Amerikaanse spion Field, hij had er toch kennis mee gemaakt? Toen hij Field leerde kennen wist hij niet dat het een spion was, dus hij kan moeilijk verklaren dat hij met de spion Field contact kreeg. Maar het was toch een spion, bleek later? Dus had hij met de spion Field contact gekregen. En geld ontvangen. Ja wel geld gekregen, maar dat was omdat hij een medische behandeling voor een longaandoening niet zelf kon bekostigen. Daar was het geld voor gegeven. Dus geld van de spion aangenomen. Zo gaat dat dagen en weken lang. Halve waarheden worden bij elkaar gevoegd en gemaakt tot een hele leugen.

London tekent deze verklaring. Niet in het begin, ook niet tijdens de eerste vijf maanden van zijn gevangenschap, maar wel als hij daarna geen stand meer kan houden tegen de lichamelijke en geestelijke martelingen, het slaapgebrek, het aan- en uitflitsen van lampen, de voorgeschreven slaaphouding waarin hij elke nacht ook nog een paar keer gestoord wordt, de schijn-executie waaraan hij wordt blootgesteld, de bedreiging van zijn vrouw en kinderen, de verplichte loop- en 'gymnastiek'-oefeningen die hem uitputten, murw maken en tenslotte geestelijk breken.

En dan is hij rijp voor het proces. De vragen van de openbare aanklager moet hij uit het hoofd leren, net zoals de antwoorden die zijn opgesteld aan de hand van zijn 'bekentenis'. De

Jack London (Yves Montand) vlak voor het proces.

loop van het proces staat vast, de inhoud ook. Alles wordt gerepeteerd, tot er niets meer fout kan gaan. Alle beklaagden moeten na maandenlange opsluiting en marteling een gezonde indruk maken als ze weer in het openbaar verschijnen, dus krijgen ze vitamine-tabletten en calcium-injecties toegediend. De show kan beginnen.

Maar wat er achter de schermen van deze show is gebeurd, is ons pijnlijk duidelijk geworden. Iedereen is ons voorgesteld in zijn rol; de regisseurs, de producers, de repetitors, de inspectanten en alle acteurs. Ook het onderwerp komt goed uit de verf: de ontmenselijking en geestelijke terreur van de diktatuur. En het publiek, ook het publiek van Costas-Gavras, gaat zwijgend en gelaten naar huis.

Films als deze hebben eigenlijk maar één nadeel: ze kunnen worden gebruikt als stok om een hond mee te slaan. In dit geval dan om als anti-communistisch drama furore te gaan maken. Net zo graag als men deze film in het westen zal laten draaien, wilden de Russen destijds 'Z' vertonen. Maar met zulke interpretaties en zulk gebruik van zijn films kan Costas-Gavras onmogelijk blij zijn. Uit zijn hele werk blijkt dat het hem in laatste instanties niet om een bepaald systeem gaat. Wat hij aan de kaak wil stellen is de overeenkomstige methode waarmee uiteenlopende systemen worden gehandhaafd.

CASPER VOGEL

Humanistisch Centrum voor Vredesvraagstukken. Tussen de vele activiteiten die het Humanistisch Verbond al op verschillend terrein heeft ontplooid duikt een nieuwe naam op. Een werkstichting, die inhaakt op de groeiende belangstelling voor een jonge tak van wetenschap: de polemologie, de bestudering van oorlog en vrede, of beter gezegd van de voorwaarden die voor beide nodig zijn. Belangrijkste functie van het centrum: een schakel te zijn tussen het polemologisch onderzoek dat in Nederland en daarbuiten wordt verricht en de behoefte die binnen het Humanistisch Verbond bestaat aan informatie over dit onderwerp voor discussiegroepen, het vormingswerk, het Humanistisch Thuisfront e.d. Daarvoor wordt een functionaris aangetrokken die de behoeften binnen het verbond kent en de bestaande wetenschappelijke inzichten kan 'vertalen' en populariseren. Dr. J. Niezing, lector in de politieke sociologie aan de Koninklijke Militaire Academie in Breda en voorzitter van het centrum: 'Er zijn twee ontwikkelingen merkbaar, die nauw met elkaar verband houden. De hele bewapenings-situatie en het toenemende geweld roepen verontrusting op. Men maakt zich zorgen, stelt vragen. Aan de andere kant is er een toenemend vermogen om deze onderwerpen kritisch te bekijken, alleen al omdat de wetenschap, en dan denk ik vooral aan de sociale psychologie, daartoe steeds meer in staat is. Deze twee impulsen scheppen een behoefte om zich 'systematisch te verbazen'.

Maar waarom moeten humanisten een apart centrum oprichten? Kun je zo'n onderwerp niet beter in een breder kader bestuderen, gezien het feit dat je toch heel sterk bent aangewezen op wetenschappelijke informatie van buitenaf?

Deze vraag hebben we onszelf natuurlijk gesteld, met name ikzelf, op onze eerste vergaderingen. Maar je ontkomt er toch niet aan om te zeggen: er is nou een keer een organisatie als het verbond, die aan vormingswerk doet, allerlei andere taken heeft, over een stichting Socrates beschikt, die zich op tal van vraagstukken bezint. Een eerste taak van dit nieuwe centrum kan dus zijn: een steuntje in de rug voor deze bestaande taken.'

Is dat niet teveel vanuit de organisatie gedacht, in plaats van vanuit het probleem zelf?

Voor een deel wel. Maar als je als organisatie efficiënt wilt werken moet je in de eerste plaats proberen om overal waar in het verbond aan vormingswerk wordt gedaan, een stukje polemologie in te bouwen. Daarvoor heb je een klein apparaat nodig; dat kan heel bescheiden zijn.'

Is polemologie een intellectueel modeverschijnsel?

'Ja, dat is wel zo. Maar als ik als socioloog het woord mode hoor zegt dat me niks. Het is geen verklaring. Je moet je afvragen hoe komt het dan dat het een mode is? Nou ja, noem het dan maar zo, maar mode komt nooit uit de lucht vallen, daarvoor moeten redenen zijn en die zijn er genoeg. Een bijkomende zaak – op zichzelf niet essentieel maar dat kan het wel worden – is dat in zo'n nieuw vak allerlei afzwaaiers uit andere vakken terechtkomen, die het daar misschien niet konden bijhouden of dat in zo'n nieuw vak, dat de aandacht trekt, een aantal duidelijk narcistische figuren rondlopen die het veel leuker vinden om tot de publieke opinie te spreken dan op een stoffig bovenkamertje tabellen te zitten maken. Dat is helaas een beetje het geval in ons land.'

Wat gaat het centrum meer doen dan de instellingen die op dit gebied al bestaan, zoals het Polemologisch Instituut van prof. Röling of het

bij de start van het Humanistisch Centrum voor Vredesvraagstukken

'systematisch verbazen over oorlog en vrede'

pas opgerichte nationale instituut voor vredesvraagstukken in Den Haag?

'Dat hoeft in principe niet zoveel meer te zijn. Ik geloof dat het niet zinvol is om op 'specifiek humanistische wijze' over deze zaken na te denken. Maar je hebt nu een keer binnen in het HV een aantal behoeften leven en dan is het dacht ik wel goed als je in dat verbond één kontaktpunt hebt – dat kan al één persoon zijn – die coördinerend kan werken en die ook – gezien de grote versnippering die er op dit gebied in Nederland aan instituten is – verbanden naar buiten kan leggen.'

Verontrusting over bewapening en oorlog in het algemeen is niet nieuw. Waarom dan nu juist de oprichting van dit centrum?

'Ja, verontrusting is er al een hele poos. Alleen, nu pas... ja dat zie je vaak... nu pas zoekt men mogelijkheden om er iets aan te doen. Het had er ook al veel eerder moeten zijn.'

Is het al niet te laat?

'Ja, dat hangt een beetje van je ideologische standpunt af. Je zou kunnen zeggen: als je hier ooit iets aan wilt doen, dan moet je in de politiek gaan en hier geen praatjes gaan ophangen. Da's een standpunt; op zichzelf vind ik dat nog helemaal niet gek. Maar ik geloof niet dat je het ene moet doen en het andere moet laten. Je zou er volgens mij verkeerd aan doen door alleen maar te mikken op politieke strijd, zonder de mensen te doordringen van het belang van deze vraagstukken.

Iedereen weet wel dat bewapening wel belangrijk is en dat als er oorlog komt dat een vreselijke toestand zal zijn. Dat zijn van die dooddoeners en vaagheden. Als je een man op straat vraagt of er overlevingskansen zijn in een atoomoorlog, zal ie waarschijnlijk zeggen: nee. Maar als je 'm vraagt: wat gebeurt er dan eigenlijk, dan kan ie geen antwoord geven. Met zo'n film als 'The War Game' kom je al een beetje dicht bij huis, maar die film is in feite nog veel te zacht. Wie de film gezien heeft herinnert zich de scène met dat kindje in een tuin, dat na een lichtflits niet meer kan zien. Maar in werkelijkheid is het wel anders. Als die lichtflits zo'n

effekt op de ogen heeft is er al iets veel ergers aan de hand. Met een straling van die sterkte verlies je niet alleen je gezichtsvermogen, veranderen mensen gewoon in klompen vlees. Zoiets kun je niet nabootsen in een film, en zulke dingen weten de mensen ook niet. Als je zulke informatie in bestaande cursussen kunt inbouwen; dan bereik je dacht ik ook wel iets... Bewustwording als voorwaarde om aan de huidige situatie iets te veranderen. En dan heb ik het nog niet gehad over andere mogelijke functies van dit centrum. Er is in het verbond een ontwikkeling gaande naar een grotere maatschappelijke betrokkenheid. Men wil eerder een uitspraak over Vietnam en dat soort zaken dan over de kosmos. Daarvoor moet je als organisatie behoorlijk geïnformeerd zijn. Daarvoor kan een functionaris van het centrum voor vredesvraagstukken 'hand-en-spandiensten' bewijzen.'

Moet je pacifist zijn om aan vredesonderzoek te doen?

'Dat geloof ik niet. Het is trouwens de vraag wat je onder pacifisme verstaat, want dat is een verzamelnaam voor alle mogelijke stromingen. Het traditionele pacifisme van voor de oorlog, waarbij men vooral aan de christelijke variant dacht, is geloof ik niet zo belangrijk meer. Er zijn andere vormen van pacifisme verschenen. 't Is ook een vraag of je pacifisme tot elke prijs moet beoefenen; dat hangt van je persoonlijke standpunt af. Maar je moet wel verontrust zijn over de huidige gang van zaken en je serieus distantiëren van je eigen waardeoordelen en de ideologie waartoe je behoort. Als u naar het bestuur van deze stichting kijkt, dan ziet u daar heel verschillende mensen in zitten. Ikzelf ben verbonden aan de KMA, we zoeken nog een militair die ook in het bestuur zou willen komen, maar er zit bijvoorbeeld ook een lid in van het Centrum voor Geweldloze Weerbaarheid. Verder nog iemand van linkse signatuur.'

Voelt u geen tegenstrijdigheid in uw werk aan de KMA, als laten we zeggen 'oorlogsonderzoeker', en dit werk, noem het maar 'vredesonderzoeker'?

'Het interesseert u misschien dat ik als adviseur verbonden ben aan het Centrum voor Geweld-

loze Weerbaarheid. Dat vind ik helemaal niet in strijd met mijn functie aan de KMA. Kijk, wil je vrede bereiken, dan moet je weten wat de oorzaken van oorlog zijn. Ik zie geen tegenstelling tussen polemologie en irenologie. Wetenschappelijk gezien gaat het erom uit te vinden wat de mechanismen zijn die conflicten doen escaleren. Je kunt er rustig van uitgaan dat er altijd conflicten zullen zijn.'

Is dat in zeker opzicht geen gevaarlijk a priori?

'Dat dacht ik niet. Ik wil niet zeggen dat er nooit een konfliktloze maatschappij zal kunnen zijn, maar wat we tot dusver hebben gezien geeft toch wel steun aan de veronderstelling dat zolang er mensen zijn er waarschijnlijk conflicten tussen mensen zullen zijn. Voor mijn part alleen zakelijke conflicten. Als ik een buurman naast me heb zitten en ik pluk zijn overhangend fruit; dan is er in feite een zakelijk konflikt. Dat kan heel prettig geregeld worden, doordat hij bijvoorbeeld het mijne ook mag afplukken, maar je kunt natuurlijk ook uitbarsten in een scheldpartij.

Bij een heleboel zakelijke conflicten wordt de oplossing bijzonder belemmerd, doordat er een ideologische faktor bij komt. En dan zie je tegelijkertijd een verdieping en een verbreding van het konflikt. De polemologie nu moet opsporen welke mechanismen er voor zorgen dat het konflikt escaleert tot een moment waarop men geen andere mogelijkheid ziet dan het hanteren van geweld.

Geweld is nooit een eerste fase van een konflikt, maar meestal wel de laatste. Dat is de zorg die we hebben: het geweld. Als je nu die mechanismen kent kun je gaan nadenken over het inbouwen van afremmende instituties in de maatschappij, zoals wij die ook in het burgerlijk recht hebben als de rechter een geschil met een uitspraak beslecht. In dit verband kun je ook denken aan militaire acties van de Verenigde Naties, aan diplomatieke procedures, of aan geweldloze verzetsmethoden. Deze hebben allemaal met elkaar gemeen dat ze het afglijden van geweld kunnen tegengaan. Als je het zo beziet is er geen tegenstelling tussen polemologie en irenologie.

Die polemologie wordt in ons land ook niet bedreven – ook bij de militaire instellingen niet – als een soort wetenschap hoe men oorlog moet voeren. Er is wel een vak strategie, en dat is iets van het geheel van vuistregels voor het voeren van oorlogen. Maar die klassieke strategie wordt misschien nog wel geleerd, maar die bestaat in feite niet meer. Er is nu alleen nog maar de 'grand strategy', maar daar zitten heel andere kanten aan; oordelen over machtsstructuren in onze samenleving. De klassieke strategie, dat is een vak dat je in elke oorlog zou kunnen toepassen, met welke vijand dan ook, maar die nieuwe strategie; als je daar een Amerikaans handboek van leest, dan hebben ze het over 'the communist', 'the enemy' (de vijand), dat wordt beurtelings gebruikt. Ze denken aan een heel specifiek soort vijand, volk, machtsstructuur. Daar zitten allerlei waardeoordelen en vooronderstellingen doorheen, waarvan je kunt zeggen mijn god, dat is een soort amateur-sociologie, die nergens op slaat. Dan vind ik het heel zinvol dat polemologen zich bezig houden met deze vooronderstellingen, 'taken assumptions', zoals de Amerikanen ze noemen, die aan dit soort strategische concepties ten grondslag liggen. Dat spitst zich toe op de z.g. 'crisis-management', de regulering van crisissituaties. We hebben een heleboel studies over het gedrag van mensen in crisissituaties en als je die kleine groepsstudies gaat overplaatsen op die geweldige grote beslissingsstructuur in Amerika, dan zie je dat daar precies hetzelfde gebeurt. Op dat denken over oorlog en vrede – en dat is geloof ik het belangrijkste – is geweldig veel kritiek mogelijk vanuit de sociale wetenschappen. Nou, dat mag je gerust doen in deze stichting, dacht ik.'

IK denk er ZO over

(De redactie behoudt zich het recht voor om brieven te bekorten)

'Fijne mensen'

Naar aanleiding van het artikel van Jo Scheper in M. en W. 16 zou ik graag het volgende willen opmerken. Alsof het een bijkomstigheid is merkt hij op, dat je een commune alleen maar kan beginnen met een 'homogene groep 'fijne mensen'', alsof die maar voor het oprapen liggen. Spinoza geeft als z'n mening dat de staatsvorm niet zoveel terzake doet als wel de manier waarop hij gehanteerd wordt. Met één 'fijn mens' zou een dictatuur zelfs heilzaam kunnen zijn. Maar waar haal je hem vandaan? Als twee 'fijne mensen' een doodgewoon huwelijk aangaan, zullen ze weten wat ze doen en een 'fijn huwelijk' hebben, en de eventuele kinderen een 'fijne jeugd'.

Maar wat zijn 'fijne mensen' eigenlijk? Mensen die volkomen eerlijk tegenover zichzelf kunnen staan, vrij van kleine ijdelheden, minder- of meerderwaardigheidsgevoelens? Met een flinke dosis levenswijsheid? Kan men dit van nog jonge mensen verwachten?

Simone de Beauvoir zegt ergens in haar 'Deuxième Sexe' dat het niet trouwen voor een meisje wel eens een 'zegen in vermomming' kan blijken te zijn, juist omdat ze gedwongen is alles uit zichzelf te putten en daardoor bronnen en inzichten bereikt, die niet zo gemakkelijk aan te boren zijn.

Het lijkt me beter maar niet over 'fijne mensen' te spreken. Ongetwijfeld rekent degenen die dat doet zich tot deze 'edele' soort met welk recht? Beter kunnen we met evengenoemde schrijfster inzien dat het feit dat we allen mensen zijn van oneindig groter gewicht is dan de veel kleinere onderlinge verschillen, waar de mensen zich zo hevig over kunnen opwinden.

J. C. BAKHUIZEN-SCHRIEK, Amsterdam

Mensenplaag II

Het artikel van de heer J. Tromp (M & W-17) viel, naar mijn oordeel, op door kortzichtigheid. Dat het gewoonweg niet meer te doen is om een groot gezin te hebben, zelfs buiten de overbevolking om, is mij zeer duidelijk, maar ik moet lachen om de oorzaken, die de heer Tromp aanvoert, als zijnde de schuld van de overbevolking n.l.: het in de hand hiervan werken door de overheid via kindertoeslag en belastingfaciliteiten. Ik weet niet of de heer Tromp een gezin heeft en hoe groot dit is, ook niet hoe groot zijn inkomen is, dit moet toch wel zeer rooskleurig zijn om op deze manier te kunnen denken over deze extra inkomsten. Alsof men kinderen zou verwekken voor de kinderbijslag!

Men zou eerst zelf eens een minimum inkomen moeten hebben en goede geestelijke kwaliteiten, om te kunnen oordelen, of dit overbodige luxe is; wil stilzwijgen, dat men daardoor meer kinderen zou verwekken. Wanneer het niet zo is, dat de maatschappij door kosteloze leermogelijkheden en ontspanning op velerlei gebied, deze maatregelen overbodig maakt, mag men, meen ik, de ouders, die ervaren, hoe moeilijk opvoeding en educatie van kinderen is, eerder dankbaar zijn voor hun bijdrage tot het menselijk functioneren in de maatschappij inplaats van dan ook nog te hakken op de kinderbijslag, degene, die geen kinderen heeft, heeft ook al deze inspanningen niet. U moet eens nagaan hoeveel geld de ouders kwijt zijn alleen al aan de lagere school, ook al is er zogenaamd kosteloze leerplicht, waar moeten ze al niet allemaal geld voor meebrengen, wil men ze dan ook nog

in een paar verenigingen doen, wat kost dat niet allemaal om nog maar te zwijgen van studie als muziek e.d.

Dat men zo angstvallig zwijgt over sterilisatie bij mannen, valt mij ook op. Dat alle conceptiemiddelen afbreuk doen aan de man/vrouw-verhouding weet iedereen, ook dat bijna geen enkele vrouw de pil verdraagt zonder nare bijverschijnselen. Men zegt, dat mannen van sterilisatie geen nadelige gevolgen zouden ondervinden, ik weet niet of dit waar is, maar indien zo, waarom dan niet gewoon gesteriliseerd?

Mevr. B. J. P. VAESSEN, Heerlen

Onze tolerantie VI

Ik sluit me graag aan bij de strijd van de heer Cool tegen het geestelijk milieubedrijf (M & W-16), maar dat hij mij door het minder relatieve gebruik van het woord 'geloof' – en dat alleen ter verduidelijking, omdat anders begrippen als deze verwateren en uitlopen, – tegenover zich plaatst, is vrij intolerant, omdat hij uit het verband in mijn stuk (M & W-14) waarop hij reageerde, duidelijk kon opmaken, dat het handelde om een christelijk geloof en niet om het losstaande begrip 'geloof'.

Welnu heer Cool, bind uw strijd aan tegen de milieuverontreinigers en richt uw blik eerst op de kampementen van mensen als Russell en Federbach, vanuit welke hoek mijn citaat 'elk geloof is een onwaarheid, een geestelijke misleiding en een zedelijk kwaad' afkomstig is!

S. DE ROOY, Breda

Onze tolerantie VII

De brief van de heer De Rooy (zie boven) heeft inderdaad verhelderend gewerkt: hij maakt onderscheid tussen 'christelijk geloof' en het losstaand begrip 'geloof', en houdt zich vervolgens aan het z.g. 'christelijk geloof.'

Tegen deze werkwijze zou ik met klem willen protesteren. Waarom moeten humanisten zich steeds meer afzetten tegen het (vaak domme) kerkelijk christendom? Kunnen wij niet zelfstandig denken en filosoferen?

Trouwens, het christelijk denken blijkt soms zeer ruim van opvatting te zijn... *als we ons tenminste houden aan de woorden van de eerste christenen, toen er nog geen kerken waren!* (Kerken zijn te vaak niet-humane autoritaire gezagsorganen). Paulus zegt nl: 'Geloof is de vaste grond der dingen die men hoopt en het bewijs der zaken die men niet ziet.' Deze definitie kan m.i. zelfs door verstokte rationalisten als waardevol erkend worden.

Met de zinsnede: 'elk geloof is een onwaarheid...' ben ik het dan ook geheel oneens, hoe beroemd de schrijvers ook geweest zijn. Vooral de toevoeging 'elk' is mij een raadsel. Deze is geheel in tegenspraak met de bewering van de heer De Rooy dat hij slechts op het christelijk geloof doelde...

Alleen door zindelijk te denken kunnen we geestelijk milieubedrijf tegengaan.

Vergeeft u mij deze misschien wat te scherpe terechtwijzing. Maar vooral dat 'afzetten tegen...' zit mij wat hoog. Zelf heb ik in mijn leven ook zeer vaak onzindelijk gedacht en doe het nog wel. Niets menselijks is mij vreemd. Laten wij humanisten vrienden zijn die elkaar onze feiten tonen, om daarmee individueel en als groep sterker te worden.

B. COOL, Heelsum

(discussie gesloten, red.)

Humanistische Stichting Socrates

Algemene najaarskonferentie over

Implicaties gebruik soft drugs

Zondag 25 oktober a.s. in de Internationale School voor Wijsbegeerte in Amersfoort. Aanvang 10.00 uur.

Inleiders:
Drs. H. Cohen, mr. F. E. Frenkel
Drs. Hans Geluk, S. Pruyt, zenuwarts

De conferentie wordt geleid door dr. P. B. Defares.

Er zal ruime gelegenheid tot discussie zijn.

Deelnemersprijs f 3,-; kosten (event.) lunch f 4,75.

Na aanmelding bij het sekretariaat, postbus 114 in Utrecht ontvangt u programma, stellingen en pre-adviezen.

Bejaard – gezond echtpaar – bungalow op de Veluwe bewonend, biedt woonruimte aan zelfstandige dame, die bereid is de huisvrouw, zo nodig, behulpzaam te zijn. Voldoende hulp aanwezig. Financiële regeling nader overeen te komen. Brieven no. 29 adm. Mens en Wereld.

De dag ligt nog voor ons

Een aantal vooraanstaande humanisten in binnen- en buitenland verleenden hieraan hun medewerking door hun bijdragen. De buitenlandse artikelen zijn in het nederlands vertaald.

Gebonden f 14,90; ingenaaid f 11,90; 214 blz.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

Rapporten van de Humanistische Stichting Socrates

De aanstootgevers 32 blz.	f 2,50
Het gezag 40 blz.	f 2,50
Echtscheiding 24 blz.	f 2,50
Humanisme en Arbeid 54 blz.	f 2,50
Strafrecht en sexualiteit 40 blz.	f 2,50

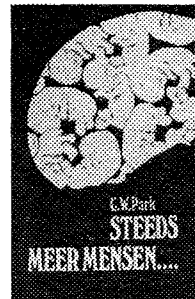
Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht

steeds meer mensen...

C.W. Park f 7,90
met een voorwoord van
Prof. Dr. P. Muntendam

De overbevolking en het daarmee samenhangende voedseltekort zijn de ernstigste problemen waarvoor onze kinderen en volgende generaties zich geplaatst zullen zien. Zijn ze op te lossen? Verplichte lektuur voor iedereen die zich bewust is wat er van hem als wereldburger gevraagd wordt.

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

WNI
wolters-noordhoff

Strafrecht en sexualiteit

In de serie publikaties van de humanistische stichting Socrates, waarin o.m. humanisme en arbeid, het gezag en echtscheiding zijn ondergebracht is nu het rapport strafrecht en sexualiteit verschenen. Dit rapport vormt een verslag van een onder auspiciën van de juridische sectie georganiseerde conferentie. Het centrale uitgangspunt van de aldaar gehouden inleidingen en discussies was de vraag of, en zo ja in hoeverre, de wetgever een taak heeft bij de bepaling van wat zedelijk is en wat niet.

Of, zoals de voorzitter van de conferentie in zijn voorwoord vroeg de wetgever bepaalde menselijke handelingen, die betrekking hebben op de sexualiteit met strafsankties dient te bedreigen.

Professor van Veen komt tot de konklusie dat de democratische rechtsstaat voortdurend met latente spanningen op dit terrein leeft. De wetgever kan de zedelijkheid weliswaar niet bepalen, maar wel invloed daarop uitoefenen. De overheid is naar zijn mening gedwongen telkens daarin weer een standpunt in te nemen. De heer Gutter daarentegen konkludeert aan het einde van zijn origineel essay dat staking van de activiteiten der overheid op het gebied van de sexualiteit noodzakelijk is. Deze inleider stelt dat de houding van het strafrechtapparaat in deze gebaseerd is op dubieuze premissen en spreekt van een maniakale gezindheid waaruit onze strafbepalingen op het gebied van de sexualiteit zijn voortgesprongen. Hij wijst op de overduidelijke tegenstellingen tussen de opvattingen over wat moet en wat mag en de feitelijke gedragingen, waarin de behoeften, verlangens en wensen tot uitdrukking komen. Zijn voornaamste bezwaar tegen het optreden van de wetgever is dat de activiteiten niet gericht zijn op hulpverlening, maar uitstoting uit het 'fiktieve gezelschap der fatsoenlijke burgers' tengevolge hebben.

Gutter is dan ook van mening dat het optreden van het strafrechtapparaat tegenover bepaalde seksuele delikten op zich zelf vaak schadelijker blijkt te zijn dan het crimén zelf.

Het rapport wordt afgesloten met de reacties van de hooggeleerden van Agt en Heyder op de voorgaande inleidingen.

40 blz.

f 2.50

Bestellingen per giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers, Utrecht.